

Om ändring av bolagsordning

CARL SVERNLÖV*

Lars Pehrson har i sin vetenskapliga gärning bland mycket annat intresserat sig för bolagsstämman och dess beslutfattande.¹ Bolagsordningsändringar tillhör den typen av beslut som kräver kvalificerad majoritet vid bolagsstämma. I normalfallet består den kvalificerade majoriteten av minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädare vid bolagsstämman. I vissa fall föreskrivs emellertid en högre majoritet, i huvudsak när beslutet påverkar redan utgivna aktier eller för införande av särskilt ingripande bestämmelser i bolagsordningen som begränsar aktiens fria överlåtbarhet. Artikelns behandling av själva beslutsordningen och de särskilda omröstningsreglerna samt vilka regler som gäller för klander av beslut som strider mot omröstningsreglerna.

Inledning

Omröstningsreglerna i aktiebolagslagen (2005:551, nedan "ABL") är i huvudsak oförändrade i jämförelse med 1975 års aktiebolagslag (1975:1385, nedan "ABL 1975"), såväl före som efter den reform av aktiebolagets organisation som trädde i kraft den 1 januari 1999.²

Normalt fattas beslut på en bolagsstämma genom acklamation, dvs. att stämmans ordförande ställer en fråga eller ett förslag till beslut, varvid stämmodeltagarna svarar (oftast ja eller nej) och ordföranden bekräftar det svar som han eller hon "hört". Tanken är att ordföranden bara genom att bedöma styrkan i ja- och nejropen kan avgöra var majoriteten ligger. Till skillnad från associationer där varje närvarande medlem har en röst, kan acklamationsförfarandet i ett aktiebolag, där olika aktieägare företräder olika antal aktier, eller det finns aktier med olika röststyrka, verka vil-

* Advokat, Baker & McKenzie Advokatbyrå, adj. professor, Uppsala Universitet. Förf. önskar framföra ett varmt tack till professor Svante Johansson för värdefulla kommentarer på manus.

¹ Se bl.a. Andersson och Pehrson, Likhetsprincipen och generalklausulerna, i Svernlöv, red., Aktiebolagslagens minoritetsskydd, Jure 2008 s. 109; NJA 2013 s. 1250.

² Se SOU 1995:44 s. 271 f; prop. 1997/98:99 s. 241 f; SOU 2001:1 s. 321; prop. 2004/05:85 s. 609 f.

seledande. Stämмоordföranden vet dock ofta i förväg hur röstmajoriteten ser ut och kan således "höra" ett ja oavsett om en aldrig så högljudd grupp av minoritetsägare ger ifrån sig ett rungande nej. Efter att ha bekräftat svaret slår ordföranden klubban i bordet och om ingen dessförinnan ropat "votering" eller "omröstning" har stämman fattat det beslut som ordföranden "hört".³

Om någon av aktieägarna begär det ska dock omröstning ske. Omröstning som avser andra beslut än val ska ske öppet, om bolagsstämman inte beslutar att den ska vara sluten. Vid lika röstetal har stämmans ordförande utslagsröst, om inte bolagsordningen anger annat,⁴ och är skyldig att avge sin utslagsröst.⁵ Vid val i privata bolag ska omröstning ske öppet, såvida inte någon röstberättigad begär att omröstningen ska vara sluten.⁶ I ett publikt aktiebolag ska omröstning som avser val vara sluten enbart om bolagsstämman beslutar om detta.⁷

Vid beslut på bolagsstämma finns två typer av majoritetsbeslut: absolut majoritet som tillämpas vid sakfrågor och relativ majoritet som tillämpas vid val. Absolut majoritet kan delas upp i enkel majoritet, dvs. mer än hälften av de avgivna rösterna, och kvalificerad majoritet som föreskriver en högre andel, t.ex. minst två tredjedelar av avgivna röster och aktier på stämman. Om inte något annat majoritetskrav framgår av lagen eller bolagsordningen gäller huvudregeln om absolut, enkel majoritet, se 7 kap. 40 § första stycket ABL. Relativ majoritet, som alltså tillämpas vid val, innebär att den blir vald som fått flest antal röster, enligt 7 kap. 41 § ABL.

Det kan noteras att lagens omröstningsregler vid bolagsordningsändringar gäller under förutsättning att inte *strängare krav* följer av bolagsordningen.⁸ Det är alltså fullt möjligt att i bolagsordningen föreskriva t.ex. högre röstmajoritet för ändringar av bolagsordningen, två på varandra följande stämmor eller medgivande av någon utomstående institution.⁹ Medan lagens utgångspunkt är att såväl skärpande som lindrande krav kan införas i bolagsordningen gäller beträffande just bolagsordningsändringar att lindrigare krav inte är tillåtna.

³ Se Beyer, *Om beslut på bolagsstämma*, SvJT 1996 s. 682.

⁴ 7 kap. 40 § ABL.

⁵ 7 kap. 40 § ABL.

⁶ 7 kap. 39 § ABL.

⁷ 7 kap. 58 § ABL. I praktiken är det svårt att genomföra en votering i styrelseval med fler kandidater än styrelseplatser på annat sätt än genom sluten (skriftlig) omröstning.

⁸ Möjligheten att i bolagsordningen förskriva längre gående krav framgår av 7 kap. 40 § andra stycket andra meningen: "I fall som avses i 42-45 §§ detta kapitel [...] får det dock i bolagsordningen endast föreskrivas längre gående villkor än som anges i nämnda bestämmelser."

⁹ SOU 1971:15 s. 237. Avseende möjligheten att trots krav på sådant medgivande från tredje man besluta om ändring i bolagsordningen utan medgivande, se nedan.

Av vad som framstår som lagtekniska skäl är majoritetsreglerna för ändring av bolagsordningen organiserade så att efter huvudregeln i 7 kap. 42 § ABL följer lagens strängaste majoritetskrav i 7 kap. 43 § ABL, följt av två bestämmelser med förhöjda majoritetsbestämmelser som dock inte är lika stränga som de i 7 kap. 43 § ABL.

Samtycke från tredje man

I 3 kap. 6 § ABL anges att om i bolagsordningen på grund av lag eller annan författning eller efter regeringens medgivande har tagits in en bestämmelse enligt vilken en annan bestämmelse i bolagsordningen inte får ändras utan att regeringen har lämnat tillstånd till det, får inte heller den förstnämnda bestämmelsen ändras utan regeringens tillstånd.¹⁰ Förbudsregeln gäller emellertid endast i angivna fall och om en bestämmelse om samtycke från regeringen eller annan tredje man för ändring intagits i bolagsordningen utan sådant lagstöd kan bestämmelsen utan samtycke från i bolagsordningen angiven instans ändras med samtliga aktieägares samtycke. Det är till och med så att om en viss paragraf stadgar att en annan paragraf får ändras endast med tredje mans samtycke, torde aktieägarna med vanlig bolagsordningsändringsmajoritet kunna ändra den förstnämnda paragrafen, för att därefter ändra den sistnämnda. För att en sådan konstruktion skall bli funktionell (dvs. kräva alla aktieägares samtycke för ändring) måste även ändring av själva samtyckesparagrafen läsas till tredje mans samtycke.

Ändring av bolagsordningen i normalfallet

Att majoritetsreglerna för ändring av bolagsordningen är uppställda i aktieägarnas intresse innebär givetvis att alla bolagsordningsändringar (med undantag för sådana ändringar som faller under 3 kap. 6 § ABL) kan göras med samtliga aktieägares samtycke. I avsaknad av sådant samtycke är den grundläggande principen, eller huvudregeln om man så vill, enligt 7 kap. 42 § ABL att en bolagsordningsändring kräver en kvalificerad majoritet bestående av aktieägare eller ombud som företräder minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädade vid bolagsstämman. Detta majoritetskrav gäller för alla bolagsordningsändringar

¹⁰ Ytterligare en specialregel om samtycke av tredje man anges i 3 kap. 7 § ABL, nämligen att ett beslut om ändring av bolagsordningen som innebär att avstämningsförbehåll tas bort blir giltigt endast om de som har panträtt i bolagets aktier skriftligen har samtyckt till beslutet.

som inte är specifikt reglerade av 7 kap. 43–45 §§.¹¹ Vid omröstningen tar man således hänsyn både till andelen av aktiekapitalet och till den högre rösträtt som kan förekomma för vissa aktier i ett bolag. Majoritetskravet är alltså inte uppfyllt genom ett stort aktieinnehav, om aktieägare med färre aktier men med så hög rösträtt, att röstetalet överstiger en tredjedel av röstetalet för alla företrädde aktier, röstar mot. Det går å andra sidan inte att genomdriva ändringen tack vare enbart högre röstvärde på aktierna, eftersom innehavare av mer än en tredjedel av antalet företrädde aktier kan motsätta sig ändringen.¹² Reglerna har motsvarande konstruktion även när majoritetskraven är högre, se 7 kap. 43–45 §§ ABL.

Med antalet *avgivna röster* avses helt enkelt de ja- eller nej-röster som avges vid omröstningen. Nedlagda eller "avstående" röster räknas inte. Om i en sakfråga aktieägare företrädande 800 aktier röstar ja, aktieägare företrädande 400 aktier röstar nej och aktieägare företrädande 400 aktier avstår från att rösta har förslaget således stöd av två tredjedelar av avgivna röster. Med *aktier som är företrädde vid stämman* förstås däremot de aktier som är upptagna i röstlängden. Det är alltså det totala antalet aktier som upptas i röstlängden som utgör nämnaren när det gäller att avgöra om majoritetskravet är uppfyllt.¹³ En nedlagd röst (alternativt avstående från att rösta en aktie) i ett aktiebolag där alla aktier har samma röstvärde blir därmed detsamma som en "nej"-röst i nyss nämnt avseende.¹⁴ I ovan nämnda exempel har förslaget därmed stöd endast av hälften av vid stämman företrädde aktier och uppnår således inte den kvalificerade majoritet som krävs för bolagsordningsändring.

Ändring av bolagsordningen gällande vinstsyftet, överlåtelseinskränkningar eller rättsförhållandet mellan aktier

Som angetts inledningsvis tillämpas högre majoritetskrav när bolagsordningsändringen påverkar redan utgivna aktier eller när det handlar om mer betydande begränsningar avseende den fria överlåtbarheten av aktier. I

¹¹ Jfr prop. 1975:103 s. 407 och prop. 1997/98:99 s. 251

¹² Andersson, Johansson och Skog, Aktiebolagslagen. En kommentar (cit. "AJS") 7:42.1; jfr SOU 1971:15 s. 239, prop. 1975:103 s. 407.

¹³ Det kan noteras att även om aktieägare vars aktier är upptagna i röstlängden har lämnat stämman ska deras aktier räknas. Det står dock stämman fritt att inför en omröstning upprätta och anta en ny röstlängd där endast närvarande aktieägares aktier upptas.

¹⁴ Detta gäller inte nödvändigtvis när alla aktier inte har samma röstvärde, se Unger, Bolagsstämma i praktiken s. 116.

7 kap. 43 § ABL föreskrivs förhöjda majoritetskrav vid tre särskilda i lagen angivna förutsättningar, nämligen då:

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom en föreskrift enligt 3 kap. 3 § ABL, dvs. om att bolagets verksamhet helt eller delvis ska ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna;
2. rätten att överlåta eller förvärva aktier i bolaget inskränks genom samtyckes-, förköps-, eller hembudsförbehåll enligt 4 kap. 8, 18 eller 27 § ABL, eller
3. rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas.¹⁵

Ett beslut om ändring av bolagsordningen av ovan angivet slag är giltigt endast om det har biträtts av *samtliga aktieägare som är närvarande* vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget. I bolag med lite större ägarspridning torde närvarokravet i sig från en praktisk synvinkel utgöra ett oöverstigligt hinder mot att genomföra den typ av ändring som avses i förevarande paragraf, såvida inte 7 kap. 45 § ABL kan tillämpas på beslutet (se nedan). Även i bolag med en mer begränsad aktieägarkrets kan aktieägare som företräder mer än 10 procent av aktierna i ett bolag alltså förhindra ett bolagsändringsbeslut som faller under paragrafen genom att helt enkelt utebli från stämman. Även aktieägare med ett mindre innehav kan förhindra ett sådant beslut men måste infinna sig på stämman och antingen rösta nej eller lägga ner sin röst.¹⁶

Paragrafens första punkt handlar om en avvikelse från det vinstsyfte som är en grundläggande egenskap hos aktiebolaget. Det gäller alltså bestämmelser som går ut på att bolagets syfte helt eller delvis ska vara annat än att bereda aktieägarna vinst: antingen ska bolaget inte alls bedrivas i vinstsyfte eller också ska bolagets behållna tillgångar inte tillfalla aktieägarna vid dess upplösning. En sådan bolagsordningsbestämmelse kan även ha en mera begränsad räckvidd, så att enbart en viss del av vinsten ska tillfalla utomstående och resten aktieägarna. En ändring som har till syfte att hålla nere

¹⁵ Paragrafen motsvarar 9 kap. 31 § i 1975 års aktiebolagslag (ABL 1975), jfr prop. 1975:103 s. 408 f. och prop. 1997/98:99 s. 251. Punkten 2 har dock utökats så att den, förutom hembudsförbehåll (4 kap. 27 §), även omfattar samtyckesförbehåll (4 kap. 8 §) och förköpsförbehåll (4 kap. 18 §). Se även prop. 2004/05:85 s. 270: ("Ett beslut som innebär att rätten att förvärva redan utgivna aktier inskränks genom förbehåll om hembud, förköp eller samtycke ska vara giltigt endast om det har biträtts av samtliga aktieägare som är närvarande vid bolagsstämman och dessa tillsammans företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget. För beslut om att ta bort eller mildra sådana förbehåll ska samma ordning tillämpas som normalt gäller vid ändringar av bolagsordningen.")

¹⁶ Jfr Johansson, Bolagsstämma s. 471.

vinstutdelningen och underlätta bolagets konsolidering faller däremot inte under denna punkt.¹⁷

Aktiebolagslagen utgår således från att ett aktiebolags verksamhet drivs i syfte att bereda aktieägarna vinst om inget annat anges i bolagsordningen. Detta framgår indirekt av kravet på att om bolagets verksamhet helt eller delvis ska ha ett annat syfte än att ge vinst till fördelning mellan aktieägarna, ska detta anges i bolagsordningen. I sådana fall ska det också anges hur bolagets vinst och behållna tillgångar vid bolagets likvidation ska användas.¹⁸ Möjligheten att föreskriva särskilda syften med bolagets verksamhet får dock inte utnyttjas för att kringgå lagens borgenärsskyddsregler. Det är alltså inte tillåtet att med stöd av en sådan föreskrift disponera vinstmedel på ett sätt som står i strid med dessa regler.¹⁹ Saknas en bolagsordningsföreskrift som avviker från huvudregeln om vinstsyfte får beslut inte utan samtliga aktieägares samtycke fattas som innebär att bolagets vinst ska användas för annat ändamål än fördelning bland aktieägarna.²⁰ Det enda undantag från vinstsyftet som lagen föreskriver är möjligheten att besluta om gåva till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål. En sådan gåva är tillåten om det med hänsyn till ändamålets art, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt och gåvan inte inkräktar på det bundna egna kapitalet eller står i strid med försiktighetsregeln. Beslut om en sådan gåva får fattas av bolagsstämman eller, om saken med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse, av styrelsen.²¹ Att inskränka vinstsyftet genom en bolagsordningsändring är alltså ett så pass ingripande beslut i den enskilde aktieägarens rätt att det motiverar ett högre majoritetskrav.

Paragrafens andra punkt gäller införande av samtyckes-, förköps- eller hembudsbestämmelser, som alltså utgör betydande inskränkningar i rätten att fritt överlåta aktier, s.k. begränsningsförbehåll. Den gäller även för en skärpning av redan existerande begränsningsförbehåll. Det förhöjda majoritetskravet i förevarande paragraf tillämpas emellertid inte på bolagsordningsändringar avseende aktier som ska ges ut i framtiden. Införande eller skärpning av begränsningsförbehåll som ska tillämpas endast på en ännu inte utgiven aktieserie kan sålunda fattas enligt 7 kap. 42 § ABL, dvs. minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är före-

¹⁷ Se SOU 1971:15 s. 240; prop. 1975:103 s. 409; jfr AJS 7:43.2.

¹⁸ 3 kap. 3 § ABL; prop. 2004/05:85 s. 219. Här bortses från den sällan utnyttjade bolagsformen aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning, se 32 kap. ABL. Bolagsordningsbestämmelser om att bolagets verksamhet ska ha ett annat syfte än generera vinst är mycket ovanliga. De förekommer framför allt i offentligt, exempelvis kommunalt, ägda bolag. Se Skog, R, *Om betydelsen av vinstsyftet enligt aktiebolagslagen*, SvJT 2015 s. 11, 14.

¹⁹ Prop. 2004/05:85 s. 540.

²⁰ Se AJS 17:5.01; prop. 2004/05:85 s. 754 f.

²¹ Se 17 kap. 5 § ABL; jfr 17 kap. 3 § ABL; jfr NJA 1962 s. 182 (äldre rätt).

trädde vid bolagsstämman.²² Även borttagande eller mildrande av samtyckes-, förköps- eller hembudsbestämmelser i en bolagsordning beslutas med vanlig kvalificerad majoritet enligt 7 kap. 42 § ABL.²³ Detsamma har enligt äldre praxis ansetts gälla en förändring av ett hembudsförbehåll som endast påverkade förhållandet mellan aktieägarna, men inte mellan aktierna.²⁴

Den tredje punkten avser sådana ändringar som medför att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas. Regeln grundar sig på likhetsprincipen i 4 kap. 1 § ABL som innebär att aktierna i ett bolag, i den mån annat inte är bestämt i lag eller bolagsordning, har lika rätt. Som en rubbning av rättsförhållandet mellan aktier räknas också ett beslut som innebär att enligt bolagsordningen icke likaberättigade aktier blir likaberättigade.²⁵ Däremot är bestämmelsen inte tillämplig vid en försämring som drabbar alla aktier lika och som alltså inte rubbar rättsförhållandet dem emellan. Att exempelvis införa en ny klass av preferensaktier som ger företräde framför existerande aktier till vinst eller till behållningen vid likvidation beslutas således enligt huvudregeln i 7 kap. 42 § ABL, då rättsförhållandet mellan existerande aktier inte förändras. Genom utgivande av preferensaktier kan således ett avsevärt intrång ske i den rätt som redan utgivna aktier har till vinst eller behållning vid likvidation, utan att det högre majoritetskravet aktualiseras. I äldre litteratur så har detta förhållande förklarats med att striktare regler inte har ansetts lämpliga då dessa skulle hindra kapitalanskaffning som kan vara av stor betydelse för bolaget.²⁶ Om en förändring samtidigt görs beträffande redan utgivna aktier, t.ex. innebärande att en redan utgiven preferensaktieklass ska ha en lägre del av vinst eller likvidationsmedel i förhållande till stamaktierna (efter att de nya preferensaktierna fått sitt) måste beslutet dock fattas enligt förevarande paragraf, såvida inte undantaget i 7 kap. 45 § ABL kan tillämpas.

²² Se AJS 7:43.5; jfr bl.a. SOU 1971:15 s. 240 f., prop. 1975:103 s. 408 f. Se även de äldre rättsfallen RÅ 1912 s. 192, RÅ 1912 s. 193 och RÅ 1922 not H nr 74.

²³ Se prop. 2004/05:85 s. 271.

²⁴ Se NJA 1963 s. 431, vari ett hembudsförbehåll ändrats enligt huvudregeln i 1944 års aktiebolagslag som motsvarade 7 kap. 42 § ABL, så att hembjudna aktier skulle fördelas efter huvudtal istället för i proportion till tidigare aktieinnehav. HD tolkade bestämmelsen bokstavligen och ogillade talan i denna del. Generalklausulen torde dock kunna tillämpas på denna typ av ändringar. Se SOU 1971:15 s. 244; se även Johansson, Bolagsstämma s. 470. Huruvida denna äldre praxis fortfarande är prejudicerande kan diskuteras i belysning av art. 46 i andra bolagsdirektivet.

²⁵ AJS 7:43.4.

²⁶ Se Stenbeck m.fl. Aktiebolagslagen 6. uppl. s. 375.

Ändring av bolagsordningen gällande begränsning av rösträtt, avsättning till bunden fond eller begränsning av rätt till vinst eller behållning vid likvidation på annat sätt

Enligt 7 kap. 44 § ABL uppställs förhöjda majoritetskrav för vissa i paragrafen angivna situationer, nämligen om:

1. det antal aktier för vilka aktieägarna får rösta vid bolagsstämman begränsas,
2. av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, viss del ska avsättas till en bunden fond, eller
3. användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning begränsas på annat sätt än som avses i 43 § 1 eller punkten 2 i denna paragraf.

I dessa fall är majoritetskraven dock inte lika höga som enligt 7 kap. 43 § ABL, då paragrafen varken uppställer ett närvarokrav eller ett krav på samtycke från alla närvarande. Istället är ett sådant beslut om ändring av bolagsordningen giltigt endast om det har biträttits av aktieägare med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de aktier som är företrädda vid bolagsstämman.

Den första punkten gäller inskränkningar i rätten att rösta vid bolagsstämman. Före 1999 års reform av 1975 års ABL²⁷ gällde som huvudregel att en aktieägare som mest kunde rösta för 20 procent av aktierna som företräddes vid en bolagsstämma. Regeln var dock dispositiv och flertalet bolag hade intagit i bolagsordningen en bestämmelse som likt nuvarande huvudregel tillät aktieägare eller ombud att rösta för samtliga aktier som denne företräder vid bolagsstämma. Genom att införa en rösträttsbegränsning kan en större aktieägars inflytande i bolaget väsentligt reduceras, och för en sådan aktieägare kan inskränkningen vara lika betydelsefull som en rubbning i rättsförhållandet mellan aktierna (se 7 kap. 43 § ABL). Med hänsyn till detta föreskrivs alltså i denna punkt att ett högre majoritetskrav gäller för ett beslut att införa en bestämmelse som begränsar det antal aktier för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämman.²⁸ Hit hör givetvis även en skärpning av en redan existerande bestämmelse om inskränkning av rösträtten. Ett upphävande av en röstkvotsbegränsning faller dock inte under denna regel, eftersom en sådan åtgärd medför att lagens dispositiva

²⁷ Se prop. 1997/98:99 s. 120 f., 232.

²⁸ Se SOU 1971:15 s. 241 och prop. 1975:103 s. 409 f. Ingen materiell ändring har skett i bestämmelsen sedan 1975 års aktiebolagslag, se prop. 1997/98:99 s. 242, prop. 2004/05:85 s. 610.

regel om rösträtt för fulla antalet aktier träder in.²⁹ Detsamma torde gälla en mildring av en tidigare rösträttsinskränkning, t.ex. en höjning av taket från 20 % av aktierna till 40 % av aktierna.

De andra och tredje punkterna behandlar bolagsordningsföreskrifter som begränsar aktieägarnas rätt att disponera över bolagets vinst, antingen genom att kräva fondering av den del av bolagets vinst som inte går åt till att täcka uppkommen förlust,³⁰ exempelvis genom avsättning av en viss procent av årets vinst till reservfond, vilket enligt tidigare gällande lag var obligatoriskt. Det kan även handla om att användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning begränsas på annat sätt än de som omfattas av bestämmelserna i 7 kap. 43 § ABL, exempelvis genom att föreskriva att vinstutdelning inte får överstiga ett visst belopp.³¹ Att ett lägre majoritetskrav uppställs för denna typ av inskränkningar av rätten till vinstutdelning har sannolikt att göra med att till skillnad från sådana inskränkningar som omfattas av 7 kap. 43 § ABL innebär de i förevarande paragraf reglerade förändringarna att i aktiebolaget genererade medel inte används för externa ändamål utan blir kvar i bolaget. Skyddsintresset är därmed inte riktigt lika starkt.

Ändring av bolagsordningen gällande försämring av vissa aktiers rätt

Den sista paragrafen med särreglering av majoritetskrav, 7 kap. 45 § ABL, inriktar sig på beslut om bolagsordningsändringar som försämrar endast en viss eller vissa aktiers rätt eller endast ett helt aktieslags rätt och kan anses utgöra ett undantag från de högre majoritetskrav som uppställs i 7 kap. 43 och 44 §§ ABL. Under vissa förutsättningar kräver beslutet inte den högre majoritet som föreskrivs i dessa paragrafer utan det räcker med att det har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädna vid bolagsstämman, alltså motsvarande huvudregeln i 7 kap. 42 § ABL, under förutsättning att samtycke ges från berörda aktieägare i den ordning som stadgas i paragrafen.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen som försämrar *endast viss eller vissa aktiers rätt* kräver således utöver den nyss redovisade beslutsmajoriteten att samtycke till ändringen lämnas av samtliga vid bolagsstämman

²⁹ AJS 7:44.1.

³⁰ Det kan noteras att liknande begränsningar i aktieägarnas rätt till bolagets vinst kan uppkomma genom ett beslut att bolaget ska vara ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning. För ett sådant beslut gäller enligt 32 kap. 16 § ett särskilt krav på kvalificerad majoritet. AJS 7:44.2.

³¹ Se Johansson, Svensk Associationsrätt i huvuddrag, 11 uppl. s. 153.

närvarande ägare av sådana aktier som tillsammans måste företräda minst nio tiondelar av alla aktier vars rätt försämras.

Ett beslut om ändring av bolagsordningen som försämrar *endast ett helt aktieslags rätt* kräver samtycke av ägare till hälften av alla aktier av berört slag och nio tiondelar av de vid bolagsstämman företrädda aktierna av berört slag.

Under förutsättning att man kan få en tillräcklig mängd av berörda aktieägare med sig kan alltså denna paragraf vara ett alternativ till de högre majoritetskrav som uppställs i 7 kap. 43 och 44 §§ ABL.

Klander av bolagsordningsändring

Ett bolagsstämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning eller som på annat sätt strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, kan enligt 7 kap. 50 § ABL klandras av bl.a. en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören. Detta gäller givetvis även bolagsordningsändringar.

En klandertalan förs mot bolaget och syftar till att beslutet ska förklaras ogiltigt eller ändras. Klander är ganska ovanligt i praktiken men har en preventiv funktion, i det att själva risken för klander innebär att stämman undviker att fatta beslut som kan komma att klandras. Detta innebär att klanderreglerna i vart fall indirekt har en stor praktisk betydelse.³²

Ett inledande krav för att ett bolagsstämmobeslut ska kunna klandras är att det just handlar om ett beslut på bolagsstämman. Lagen uppställer vissa krav för att en stämman ska anses föreligga. Närmare bestämt ska syftet med sammankomsten vara att fatta beslut i bolagets angelägenheter och deltagarna måste vara införstådda med detta syfte. Det är visserligen inte nödvändigt med ett formellt bolagsstämmanosammanträde, utan olika former av formlösa förfaranden, dvs. beslut *per capsulam*, kan användas. För att stämman ska föreligga måste det dock åtminstone finnas en stämmanavsikt; i sådana fall kan eventuella formella brister botas med samtliga aktieägares samtycke.³³

Grunderna för klander kan vara såväl formella som materiella. Att ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning innebär att det är behäftat med ett formellt fel. Denna alternativa klandergrund hänför sig alltså till formerna kring beslutets tillkomst, främst reglerna om rätt att delta i stämman, rösträtt samt de allmänna ordningsreglerna för stämman i 7 kap. ABL. Det kan exempelvis röra sig om att röstlängden upprättats

³² Nerep 2003 s. 313 f.

³³ Se Stattin s. 90 ff.

på ett felaktigt sätt, eller att en person fått rösta för ett felaktigt antal aktier eller i strid med jävsregeln. Om omröstningen rent faktiskt givit ett annat resultat än det som stämmans ordförande noterat, t.ex. på grund av felräkning av rösterna, okunnighet om relevant majoritetsregel eller t.o.m. medveten oriktighet, föreligger ett klanderbart formfel.³⁴

Det andra alternativa klanderrequisitet, att ett bolagsstämmobeslut på annat sätt strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen,³⁵ hänför sig till beslutets innehåll, och innebär att beslutet är behäftat med ett materiellt fel. Ett beslut att ändra bolagsordningen kan således klandras om det strider mot ABL, t.ex. likhetsprincipen eller generalklausulen. Eftersom även beslut om att ändra bolagsordningen är föremål för aktiebolagslagens allmänna skyddsregler kan ett sådant beslut som i och för sig är tillåtet med en viss i lagen föreskriven majoritet fortfarande kan vara ogiltigt på grund av att den strider mot generalklausulen i 7 kap. 47 § ABL, om beslutet medför *otillbörlig* fördel för en eller flera aktieägare till nackdel för andra aktieägare eller bolaget.³⁶ Dock är huvudprincipen att när lagen, som i t.ex. 7 kap. 43 § ABL, tillåter avvikelse från likhetsprincipen genom beslut med kvalificerad majoritet får minoriteten eller enskilda aktieägare finna sig i viss olägenhet av beslutet.³⁷ I dessa fall kan man säga att det finns en "normal" nackdel för vissa aktieägare som inte enligt lagen kan ses som otillbörlig. Utrymmet för att tillämpa generalklausulen i sådana fall torde därför vara begränsat till när beslutet verkligen framstår som maktmissbruk.³⁸ Övriga alternativa rekvisit torde ha begränsad praktisk betydelse i fråga om bolagsordningsändringar.

Som ovan framgår utgör felaktigt tillämpade omröstningsregler vid bolagsordningsändring ett typexempel på beslut som är klanderbara såsom formfel.³⁹ Det innebär att om inga särskilda i 7 kap. 51 § ABL angivna omständigheter är för handen så måste talan enligt samma paragraf väckas inom dessa tre månader från beslutet, annars är talerätten i princip förlorad. Om ett bolagsstämmobeslut blir gällande på grund av klanderpreskription finns inget hinder mot registrering av beslutet.⁴⁰ Det innebär

³⁴ Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut, Stockholm 1934, s. 58. Till formella fel får sannolikt räknas även rena förklaringsmisstag, räknefel eller skrivfel i stämmoprotokollet. Jfr Åhman, Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten. Ak. avh. Uppsala 1997, s. 728. Verkan av klander kan emellertid begränsas av den s.k. kausalitetsregeln om det är tydligt att felet inte påverkat beslutet.

³⁵ Se t.ex. NJA 1967 s. 313.

³⁶ NJA 1963 s. 431 gav upphov till en rättsvetenskaplig debatt om huruvida generalklausulen över huvud taget kunde tillämpas på beslut som förutsatte kvalificerad majoritet. Numera står det klart att så är fallet. Johansson, Bolagsstämma s. 470.

³⁷ Se Johansson, Svensk Associationsrätt i huvuddrag, 11 uppl. s. 161.

³⁸ Jfr SOU 1971:15 s. 245.

³⁹ Se Nial a.a. s. 66.

⁴⁰ Se 27 kap. 2 § fjärde stycket ABL; jfr AJS 7:51.2, Johansson, Bolagsstämma s. 37 ff.

således att även om ett beslut om ändring av bolagsordningen fattas i strid med omröstningsreglerna blir de gällande om beslutet inte klandras inom tre månader.

Några praktiska synpunkter

I ett praktiskt perspektiv och inte minst vid registrering av en bolagsordningsändring kan det i vissa fall vara svårt att avgöra huruvida en viss bestämmelse utgör en skärpning eller en mildring av redan existerande föreskrifter och därmed vilket majoritetskrav som är tillämpligt. Det kan gälla exempelvis ändringar i en hembudsklausul eller andra överlåtelsebegränsningar, ändring av tvistlösningsinstans från domstol eller skiljenämnd till förenklat skiljeförfarande enligt viss modell. I komplicerade preferensaktiestrukturer är det inte heller alltid uppenbart i vilken mån ändringar som inte enbart innebär införande av nya aktieslag (se ovan) utgör begränsningar av möjligheterna till vinstutdelning.

Motovanstående bakgrund kan det vid mer komplicerade bolagsordningsändringar vara av värde vid den bolagsstämma som beslutar om bolagsordningsändringar att ordföranden söker utröna och i protokollet dokumentera exakt hur majoritetsförhållandena ser ut, snarare än att endast konstatera att beslutet nått erforderlig majoritet. Skulle beslutet senare ifrågasättas, med hänvisning till att ett visst (högre) majoritetskrav skulle varit tillämpligt kan det bli relevant att kunna konstatera att en sådan högre majoritet faktiskt uppnåtts. Rent praktiskt är det enligt min erfarenhet ganska ovanligt att någon aktieägare motsätter sig bolagsordningsändringar och det är givetvis allra bäst om man omedelbart efter beslutet kan efterhöra och notera om beslutet varit enhälligt eller, om så inte var fallet, vilka aktieägare som röstat emot det.